Король В.С.
Тернопільський національний економічний університет
Міністерства освіти і науки України
Кафедра менеджменту і маркетингу
76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Галицька, 7
тел: 77-30-90
e-mail: king_stat@mail.ru

Формування екологічної політики: ринкова інфраструктура та екологічна безпека

Формування ефективної ринкової інфраструктури розвитку екологічної сфери передбачає створення відповідного інституціонального середовища, спрямованого на об'єднання зусиль підприємницьких структур, органів державної влади, потенційних інвесторів, місцевих громад. З'являється необхідність екологізації бізнесу, подальшого вирішення наукових і практичних завдань з його екологічної безпеки – від розробки теоретичних принципів на глобальному і локальному рівнях до конкретних механізмів їх реалізації.
Ключові слова: екологізація, бізнес, екологічні проблеми, економічний розвиток

The formation of an effective market infrastructure for the development of the environmental sphere involves the creation of an appropriate institutional environment, aimed to bring together businesses, public authorities, potential investors, local communities. Necessity are occurs of ecological of the business - from the development on the total and local level till concrete mechanism of realization of it.
The key words: ecology, business, ecological problems, economic development,

Вступ. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку будь-якої країни, при здійсненні структурних зрушень у розвитку національної економіки, трансформації її відтворювальної системи відбувається пошук ефективних методів і засобів реалізації поставлених завдань щодо якнайповнішого задоволення суспільних потреб. Трансформація суспільного відтворення має відбуватися в напрямі раціоналізації природокористування й переорієнтації економічної системи на шлях продуманого і послідовного використання природних ресурсів.

Питанням екологізації виробничих систем присвячено праці: В. Борисової, М. Гладія, Б. Данилишина, А. Іванченко, М. Калінчика, О. Карасьова, П. Коренюка, М. Кочерги, О. Ульянченко та ін. Так, у роботах науковці приділяють увагу питанням формування та реалізації організаційно-економічних заходів з вирішення екологічних проблем, удосконалення системи державного регулювання, пошуку шляхів фінансування природоохоронних заходів. Проте, нині особливої актуальності набувають питання удосконалення наявних і впровадження нових підходів до розвитку відповідної ринкової інфраструктури, тобто сукупності матеріальних об’єктів і суспільних інститутів, що можуть використовуватися для забезпечення та регулювання безперебійного багаторівневого функціонального господарських взаємозв'язків, взаємодії суб'єктів ринкової економіки і руху товарно-грошових потоків у процесі забезпечення екологічної безпеки.

Постановка завдання. Основна мета даного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні основних аспектів формування інституціонального середовища розвитку інфраструктури у сфері екологічної політики відповідно до принципів ринкової економіки та їх роль в екологічній безпеці країни.

Результати. Складовими ринкової інфраструктури у сфері екологічної безпеки можуть бути: екологічні банки; біржі з купівлі-продажу ліцензій на право забруднення довкілля; структури з організації аукціонів квот на право забруднення довкілля; інвестиційні фонди екологічної спрямованості; компанії страхування екологічних ризиків; консалтингові фірми та аудиторські компанії, що охоплюють вирішення питань у сфері екологічної безпеки; лізингові структури з передачі у користування екологічної техніки та обладнання, інших матеріальних засобів і майна; інформаційно-рекламні агентства, посередницькі, виставкові структури у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Екологічні банки повинні стати одним із найважливіших елементів ринкової інфраструктури, функцією яких буде кредитування суб'єктів забезпечення

екологічної безпеки за рахунок залучення засобів підприємств, закладів, населення, зарубіжних екологічних фондів тощо [1].

Значне місце у ринковій інфраструктурі екологічної безпеки має бути відведено біржі з купівлі-продажу ліцензій на право забруднення довкілля, ключовою функцією якої є обмін інформацією, формування рівноважних цін, а також забезпечення самонастроювання фінансово-кредитних механізмів. Таку біржу слід розглядати як організацію, яка об'єднує юридичних і фізичних осіб, зацікавлених у купівлі-продажу ліцензій на право забруднення довкілля, і має за мету надання послуг при укладанні біржових угод, виявленні цін, попиту і пропозиції на ліцензії, при вивченні, впорядкуванні та спрощенні їх обігу. Поряд із біржовими структурами елементом ринкової інфраструктури у сфері купівлі-продажу ліцензій на право забруднення довкілля можуть бути й торговельні доми. Вони можуть створюватися у формі акціонерних товариств за участю безпосередніх учасників купівлі-продажу ліцензій, а також комерційних банків, науково-дослідних закладів, підприємств з випуску екологічної техніки, зацікавлених посередницьких структур тощо.

Посередницькі структури можуть бути зацікавлені як у реалізації товарів і послуг екологічного призначення, так і ліцензій на право забруднення навколишнього середовища. Вони здійснюють закупівлю товарів і ліцензій для наступного продажу у потрібному покупцям режимі (розміри партії, строки поставок, способи доставки та інші параметри), а також сприяють у встановленні безпосередньо договірних зв'язків і контактів між продавцями відповідних товарів і ліцензій, їхніми споживачами та покупцями. Сприяння у встановленні господарських зв'язків та укладанні контрактів можуть здійснюватися відповідно до комісійних угод. Види посередницьких організацій доволі різноманітні: постачальницько-збутові, оптово-посередницькі, комерційні центри, агентські фірми тощо. За цільовими функціями та характером діяльності можна виокремити у сфері управління екологічною безпекою: рух товарів і послуг екологічного призначення, рух ліцензій на право забруднення довкілля, встановлення господарських зв'язків та

укладання контрактів. Об'єктивна необхідність діяльності посередницьких структур у зазначеній сфері зумовлюватиметься тією економією, яку вони можуть принести своєму клієнту.

Рекламно-інформаційні агентства у сфері екологічної безпеки надають послуги з аналізу та розповсюдження передового досвіду, проведення науково-технічних конференцій, симпозіумів, семінарів тощо. Вони здійснюють інформаційне обслуговування клієнтів, надають їм рекламні послуги, а також допомагають у створенні та організації роботи демонстраційних зал.

Як прогресивну ланку комплексу ринкової інфраструктури у сфері екологічної безпеки слід виокремити екологічний лізинг - особливу форму оренди, пов'язану з передаванням у користування екологічної техніки та обладнання, інших матеріальних засобів і майна, що використовуються для скорочення забруднення навколишнього середовища. Суб'єктами лізингової угоди є три сторони: підприємство, яке постачає обладнання чи інші об'єкти лізингу; орендодавець, що оплачує обладнання (об'єкт лізингу) та надає його в оренду (лізингова компанія); орендар - підприємство (організація, фірма), яке отримує обладнання (об'єкт лізингу) та користується ним протягом певного часу.

Лізинг особливо привабливий для малих і середніх фірм, які часто мають проблеми з фінансування різноманітних своїх проектів, а тим більше у такій новій та "неприбутковій" сфері, як екологічна безпека. Лізинг полегшує доступ до сучасної техніки та високих технологій, дозволяє оперативно замінювати застарілі зразки техніки на прогресивне обладнання, уникаючи боргів. Він дає можливість розширити ринок екотехніки, приладів, апаратури та обладнання у сфері екологічної безпеки. Пропонуються такі види лізингу:

фінансовий лізинг "ліз - бек" чи "поступка - оренда", при якому підприємство продає лізинговій фірмі (банку) частину наявного у нього екологічного обладнання і зразу ж отримує його назад на умовах оренди;

"лізинг - повне обслуговування", який характеризується виконанням поставок із наданням додаткових послуг, характер яких залежить від особливостей екологічного обладнання (майна), яке надається за лізингом;

"оперативний лізинг" (прокат), тобто здача в оренду спеціалізованого обладнання екологічного призначення на термін, значно коротший, ніж його економічно ефективний строк функціонування.

Одним із найважливіших елементів ринкової інфраструктури у сфері екологічної безпеки є екологічне страхування. Екологічне страхування може ефективно доповнювати традиційні способи економіко-правового регулювання взаємовідносин суспільства та природи. У страхове поле екологічного страхування включаються об'єкти, які завдають шкоди навколишньому середовищу внаслідок аварійних (випадкових, непередбачених) ситуацій.

Важливим елементом створення та розвитку системи екологічного страхування є організація добровільних страхових екологічних фондів, що сприяють розширенню стійкого страхового ринку. При добровільному страхуванні юридичних осіб страхові платежі не відносяться на собівартість продукції, однак страхові суми не регулюються лише договором екологічного страхування.

При системі обов'язкового страхування основою взаємовідносин між страхувальником і страхованим є закон, в якому виділяється перелік екологічно небезпечних виробництв і підприємств, шкідливих речовин та потенційних реципієнтів після аварійного впливу. Завдання створення такого переліку та регулярного його поновлення досить складне, але від його вирішення значною мірою залежить фінансова стійкість страхових операцій. Обов'язкове страхування передбачає включення страхових виплат у собівартість продукції страхованого та компенсацію страхувальником збитку, що завдається третім особам, страхованим при настанні страхового випадку, передбаченого умовою екологічного страхування.

Ще одним важливим елементом ринкової інфраструктури має стати екологічний аудит, що є різновидом аудиторської діяльності, призначеної та

націленої на контроль і перевірку документації (звітної, кошторисної, облікової, бухгалтерської тощо) системи управління екологічною безпекою, а також підготовка пропозицій щодо зменшення негативного впливу підприємств на стан навколишнього природного середовища. Метою екологічного аудиту є встановлення достовірності, точності, повноти та об'єктивності забезпечення природоохоронної діяльності підприємств і організацій вимогам законодавства, нормативно-технічним документам, екологічним критеріям, стандартам і нормативам екологічної безпеки. Можна рекомендувати проведення екологічного аудиту як форми контролю фінансово-господарської діяльності за такими напрямами:

виявлення масштабів, елементів і результатів впливу на довкілля;

оцінка загальної вартості проти забруднюючих заходів і їхнього екологічного ефекту;

оцінка впливу прогизабруднюючої діяльності на формування підсумкових фінансових показників роботи підприємств.

Для здійснення екологічного аудиту треба створювати незалежні аудиторські фірми, які здійснюють аудиторську діяльність згідно з виданою та оформленою ліцензією. Екологічні аудиторські фірми надають свої послуги підприємствам на основі договору на здійснення екологічного аудиту, що складається з таких видів послуг: екологічних аудиторських перевірок, консультацій, аудиторських експертиз. Аудиторські фірми екологічного профілю можуть проаналізувати вплив діяльності підприємств на стан довкілля, обґрунтувати впровадження ресурсозберігаючих технологій і систем, природоохоронних пристроїв та обладнання, систем контролю.

Ринкова інфраструктура у сфері екологічної безпеки була б неповною без екологічного консультування, спрямованого на надання відповідних консультаційних, експертних послуг, розроблення пакетів програм, методик, проектів. Існують споживачі, які гостро потребують екологічного консультування - місцеві органи влади, підприємці, неурядові громадські організації тощо. Для здійснення екологічного консультування доцільно

створювати аналітико-консультативні центри та агентства, основною метою діяльності яких є забезпечення інтегрованих дій в інтересах сталого розвитку у регіоні, прогнозування основних напрямів вирішення економіко-екологічних проблем ринку; розробка заходів у сфері екологічної безпеки; створення єдиного уніфікованого методичного інструментарію для економіко-екологічних оцінок, прогнозів.

Висновки. Отже, результати проведених досліджень переконують, що за умови організації ефективної системи регулювання та формування сприятливого інституціонального середовища можна забезпечити стабільний розвиток ринкової інфраструктури екологічної сфери та визначити її роль в екологічній безпеці країни.

Це сприятиме отриманню позитивних ефектів для всіх суб'єктів регуляторного процесу, а також сформує синергетичний ефект від функціонування інфрасистеми як єдиного ринково-орієнтованого механізму.

1.Тарасова В. В. Комплексна оцінка екологізації економіки та екологічності виробництва / В. В. Тарасова, І. М. Ковалевська [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_2_2/433.pdf

2.Хвесик М. А. Глобальні детермінанти регулювання природокористування: еколого-економічний аспект / М. А. Хвесик // Раціональне природокористування – важлива умова ноосферного розвитку України : матеріали IV-го з'їзду Спілки економістів України та Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією В. В. Оскольського – К., 2011. – С.157 – 167.

3.Кушнір Л. Л. Відтворення природніх ресурсів України як індикатор ефективності функціонування її господарського механізму / Л. Л. Кушнір // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : монографія / Під ред. д-ра екон. наук, проф. М. О. Кнзима, д-ра екон. наук, проф. О. М. Тищенка. – Х. : ВД «ІНЖЕК, 2013. – 344 с

4.Фурдичко О. І. Якість і безпечність сільськогосподарської продукції в контексті продовольчої безпеки України / О. І. Фурдичко, О. С. Дем'янюк // Агроекологічний журнал. – 2014. – No 1. – С. 7 – 12.

5.Гайдуцький П. І.Незалежна економіка України / П. І. Гайдуцький. – К. ; ТОВ «Інформаційні системи», 2014. – 528 с

6. Коренюк П. І. Еколого - економічна ефективність відтворювальної системи продовольчого комплексу: теорія, методологія, практика : монографія. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2005. – 355 с.

7. Ульянченко О. В. Екологічні інновації як складова функціонування економічного механізму соціально-етичного маркетингу / О. В. Ульянченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – (Серія: Економіка та менеджмент). – 2009. – Вип. 8 (37). – С. 84 – 89

REFERENCES

Furdychko, O. I., and Dem'ianiuk, O. S. The quality and safety of agricultural products in the context of food security of Ukraine. Ahroekolohichnyi zhurnal , no. 1 (2014): 7-12.

Haidutskyi, P. I. Independent Ukraine economy. Kyiv: Information systemy, 2014.

Khvesyk, M. A. Global determinants of environmental management, environmental and economic aspects. Ratsionalne pryrodokorystuvannia – vazhlyva umova noosfernoho rozvytku Ukrainy . Kyiv, 2011.157-167.

Kushnir, L. L. Play Natural Resources of Ukraine as an indicator of the efficiency of its economic mechanism. In Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky. Kh. : INZhEK, 2013.

Koreniuk, P. I. Ecological and economic efficiency. reproductive system of food complex: theory, methodology, practice. Dnepropetrovsk: DDFA, 2005

Nahirna, V. P., and Savchuk, I. H. Potential threats to agriculture from the standpoint of environmental safety]. Ekonomika Ukrainy, no. 2 (627) (2014): 71-83.

Tarasova, V. V., and Kovalevska, I. M. Comprehensive assessment of greening the economy and environmental production]. http://www.znau.edu.ua/visnik/2012_2_2/433.pd

Ulianchenko, O. V. Environmental innovation as part of the functioning of the economic mechanism of social and ethical marketing.Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriia "Ekonomika ta menedzhment"
, no. 8 (37) (2009): 84-89.